

Karel Stuchl

Z Hradešic do Vladivostoku a zpět

Valečný deník legionáře

Karel Stuchl

Z Hradešic do Vladivostoku a zpět

Válečný deník legionáře

VOLVOX GLOBATOR

Karel Stuchl
Z Hradešic do Vladivostoku a zpět
Válečný deník legionáře

Z originálních deníků Karla Stuchla k vydání připravili
Miroslav Stuchl a Michal Hrubý

Odpovědný redaktor Michal Hrubý

Obálka Robert Vanko

Sazba a e-kniha, grafická úprava PureHTML.cz

Vydalo nakladatelství & vydavatelství Volvox Globator
Štítného 17, 130 00 Praha 3

www.volvox.cz

jako svou 1041. publikaci

Vydání první

Praha 2014

Adresa knihkupectví:

Volvox Globator

Štítného 16

Praha 3 – Žižkov 130 00

Copyright © Miroslav Stuchl, 2014

978-80-7511-104-3 (pdf)

Karel Stuchl v legionářské uniformě

ROK : 1914.

17. prosince.

Včera v 7 hodin loučím se s L. a M. Jdu snad na pohled hledím, ale uvnitř cítím jakousi pohrdavost a slobu proti němu se kolem sebe vidím. Sta nádhavů mne dojemně loučím se svou družky, kteří zůstávají ještě v Praze, pokračovali k Brněm.

Ve vlaku pokostily má s sestry od červcového brně jazykové čaji, nepřítelů oboujím, který silně psáknut, ocusne. Vlak se pobnul. "S Bohem Praze, čerua, tolik námu milá, zda tě ještě někdy spatřím a v jakém stavu." L. a M. noc ve vlaku v dobytčích vagonech. Spánů mne neláka, myšlenky, perbičují pobouřenou hlavou. Konečně, právo-žen Dusevou ústavou, usínám na druhé lavici máj pod hlavou sviz kaucek. Vlak sviště a supí s nákladem živých těl venových proti vůli do nejnamých krajů, kde pění nenavstny melosh, rákka. Projíždím sviz rodny kraj. S tou myšlenkou usínám. Vše jsem zaspal. Ráno probou-žím se již na přístě Houšech Rakous. Jizv' pak krajiny, cív' trávě.

ROK 1914

7. prosince

Večer v 7 hodin loučení s Plzní. Jdu snad na pohled klidně, ale uvnitř cítím jakousi pohrdavost a zlobu proti všemu, co kolem vidím. Na nádraží mne dojemné loučení se soudruhy, kteří zůstanou ještě v Plzni, pohnulo k slzám. Ve vlaku pohostily nás sestry od Červeného kříže jakýmsi čajem, nepříliš vkusným, který silně páchl senem. Vlak se pohnul. Sbohem Plzni, černá, tolik nám milá, zda tě ještě kdysi spatřím a v jakém stavu! První noc ve vlaku v dobytčích vagonech. Spaní mne neláká, myšlenky probíhají pobouřenou hlavou. Konečně přemožen duševní únavou usínám na tvrdé lavici maje pod hlavou svůj raneček. Vlak sviští a supí s nákladem živých těl, vezených proti vůli do neznámých krajů, kde řádí nenasytný moloch, válka. Projíždím svůj rodný kraj. S tou myšlenkou usínám. Vše jsem zaspal. Ráno probouzím se již na půdě Horních Rakous. Jiný ráz krajiny, cizí tváře.

18. prosince

Bez snídaně pokračujeme v cestě. V poledne stavíme v Linci, kde dostáváme trochu černé kávy – myslím, že by to měla být černá káva. Vidím, jak špinavé Němky připravují pro nás oběd, který po dlouhém čekání jest rozdáván. Polévka na pohled vábná, s množstvím zeleniny, a zdá se býti z jakýchsi vajec. Jest to rozmačkaná rýže, brambory, krátce neslaná, nechutná kaše. Po obědě povel „Nasedat!“, a následuje další jízda do Štýrska přes Alpy. Blížíme se k horským velikánům, které postupně začínají od roviny menšími kopci; na nejvyšších hřbetech, jichž vrcholky zdají se dotýkati oblohy, bělají se sněžná pole. Nemůžeme se nasytiti krásných obrazů přírodních. Stoupáme. Vlak supí. Vjíždíme do hor. Průsmyk, tunel. Mezitím se ochladilo a zavládla úplná tma. Zavíráme dveře u vozu a ukládáme se znovu na malá, nepohledná lůžka. Někteří vojáci zpívají, druzí oddávají se vzpomínkám, snad domov, své drahé vidí před sebou. Zda i oni vzpomínají. Mohou si představití dojmy, které my prožíváme. Město

Selzthal. Nádraží veliké, snad i výstavné. Noc halí se v černou roušku. Večeře – čistý čaj. Další jízda.

19. prosince

Ráno se našim zrakům otvírá pohled na nejkrásnější zákoutí Štýrska – jižní vápencové Alpy. Bílé skály s trhlinami a výmoly vodními. I na nejvyšších místech uchytily se stromy. Na příkrých svazích, pěkně zelených, nalepeny malé úhledné domky, kryté slámou i taškami. Malé políčko, kousek vinice, celé hospodářství těchto baráčků. Mnoho úhledných kapliček. Údolími vinou se jako stuhy zelené říčky; při nich úzké cesty. Vozíky malé. Obyvatelé mávají kapesníky. Volají jakési „Nazdar“. Místy zříceniny hradů na vysokých, ze tří stran nepřístupných místech. Viděti vinice a kukuřičná pole. Palice kukuřičné, věšené k sušení na domkách, působí pěkným dojmem. Na nádražích zjišťuji, že se se Slovinci nedomluvíme.

Vlak vjíždí do Záhřebu. Ačkoliv jest již večer, dostáváme teprve oběd: guláš, brambory a rýži. Po malé zastávce odjíždíme dále k východu. Opět noc. Kola vagonů jednotvárně klapou: ta ta ta... V noci se náhle probudím a slyším jakési daleké, táhlé dunění. Jsou to rány z děl, první pozdravy. Zachvěl jsem se.

20. prosince

Příjemný, slunečný zimní den. Chvilkami pozoruji svoje spolucestující, kteří jsou pod mým dozorem. Jsem velitelem vagonu. Vojáci jsou dílem Češi, ostatní Němci. První noc, kdy téměř všichni byli důkladně zpití vínem, hádkám a křiku nebylo konce. Později docíleno jakési dohody, ačkoliv naši Němce stále nenávidí. Jsou zde též Pražáci – veselí kluci. Jeden veze z Plzně deštník a říká, že se jej nezbaví, poněvadž prý bude dobrou obranou proti šrapnelům. Hoši chtějí stále víno a chleba a na každé stanici křičí na povel: „My chce – me – ví –

no. Dej – te nám chle – ba!“ Na stanicích kradou uhlí a tahají v košíku do vagonu. Důmyslně je upraveno naše spaní. Postele jsou troje nad sebou. Jedni spí na lavicích, úzkých a krátkých, druzí pod lavicemi na zemi a ostatní ve vzdušných houpačkách. Jsou to stany, připevněné za kruhy v bočních stěnách. Tam se spí nejlépe, ale nebezpečně, poněvadž se lůžko časem utrhne a spáč spadne buď na souseda na lavici, nebo přímo na zem. V noci ve tmě nemůžeš ani ke dveřím. Všude překážky: samá noha, samá hlava. Jest takový nedostatek místa, že někteří jsou nuceni spát vsedě. Jedeme Slavonií. Krajina jednotvárná: roviny, pastviny, kukuřičná pole, bukové lesíky. Po obou stranách trati táhnou se střelecké zákopy a před nimi drátěné ostnaté překážky. Pohybujeme se blízko srbských hranic. V příkopu tu a tam leží zdechlina koně. Poprvé vidím z bojiště odjíždějící raněné. Jsou rozedraní, vyhublí, hladoví. Prosí chleba, kterého my též nemáme, a sytí se syrovou kukuřicí. Naši vojáci, téměř stále zpítí vínem, jsou veselí. Hádky s Němci jsou na denním pořádku.

22. prosince

V noci přejeli jsme Dunaj a ocitáme se na půdě Uher. Vlak staví v jakémsi malém nádraží. Znovu vojsko, děla a různé vojenské potřeby. Nařízeno vystupovati z vozů. Beru na záda svůj těžký tlumok. Jdeme do města Kysač, které má ráz větší vesnice. Domy jsou malé, úhledné, ale křiklavě nabarvené. Všude převládá modř. Ulice bez chodníků. S námi zároveň jede nepřehledná řada povozů trénu. Kola se boří v blátě po nápravy a koně nemohou utáhnouti zcela malé vozíky. I nám těžko cestovati s tíží na zádech v moři bláta. Za městem jest cesta ještě horší. Prostředkem v zátopě bláta jedou vozy. My pochodujeme po stranách po polích. Z hustého, mazlavého bláta nemůžeš nohy vytáhnouti a únava se stupňuje. Vak na zádech zdá se býti olověným a pásky jako dráty zařezávají se do ramen. Vojáci znavení a zesláblí zůstávají pozadu a důstojníci stále nutí a pobízejí k pochodu. Udržuji se stále na svém místě, ačkoliv nohy umdlévají více a více. Jsme unaveni chůzí, ale ještě

více hladem, protože jsme nesnídali. K dovršení zla začíná pršet. Konečně docházíme do maďarské vesnice Piroš, kde umístěno i velitelství divize. Teprve zde snídáme. Trochu černé, velice nechutné kávy. Pak se rozcházíme do dvorů. Ubytoval jsem se s 19 muži v jednom statku pod kůlničkou. Venku prší a jest nevlídný, studený čas. V noci bude pod kůlnou citelná zima. Našel jsem na okně starou citeru a pokouším se hrou zaplašiti chmurnou náladu. Oběd nedostáváme, ačkoliv už prošla čtvrtá hodina odpolední.

Obdržel jsem rozkaz stěhovati se s lidmi do jiného rajonu, kde bude umístěna naše rota. Konečně po dlouhé chůzi nastěhoval jsem se do statku na druhém konci vesnice se 14 muži. Ale jaký byt nám dávají. Hledím udiveně na Maďara, který ukazuje na půdu s malými dvířky, kam vede žebřík jako u nás pro slepice. Máme spáti snad v kurníku? První hoch leze vzhůru. Bojím se, že se pod ním žebřík prolomí. Na půdě ubytovalo se 10 mužů. Pro ostatní není prý již místa. Mně ukazuje hospodář ve stáji, kde má 1 koně, místečko, kde prý mohou ostatní bydleti. Vyhlédl jsem si koutek pro lůžko a tam skládám svoje věci.

Maďar umí trochu německy, což jest mi velice vítáno. Pomalu zdomácňuji. Jak se zdá, hospodář i hospodyně nejsou z nejhorších a jeví ochotu vyjítí nám ve všem vstříc. Syn, dcera i hospodyně pouze na nás hledí, cosi vypravují mezi sebou, ale d'as aby jim rozuměl. Pozoruji, že často užívají slova němtudum a brzy vystihují jeho význam – nerozumím. Zašel jsem do kuchyně, kam vchází se přímo ze dvora. Stěny malované, na nich rozvěšené mísy, na policiče řada talířů malovaných, bečka naloženého zelí, zelených paprikových lusků. Na šňůře paprika sušená v pěkných červených luskách. Nabídli mi škvarků vepřových a jakýsi nechutný salám s množstvím odřezků z kůže. Zavedli mne do světnice. Stěny vybělené, podlaha z upěchované hlíny, postele vystlané bílými peřinami. Viděti ze všeho, že milují pořádek, čistotu a pohodlí.

Po obědě cvičili jsme stavěti v poli „celty“, stany. Ačkoliv jsme blízko srbských hranic, přece neslyšeti střelby. Jest zapotřebí

rakouským plukům oddechu a pak hlavně doplnění. Z našeho pluku po ústupu ze Srbska zůstalo jenom asi 200 lidí. Náš batalion tvoří první doplnění.

Večer jsme zašli všichni do kuchyně a domácí syn pobavil nás hrou na nástroj podobný citeře. Dcera hospodáře chtěla tancovati, ale nikdo z nás nemohl se odvážiti skákati uherský čardáš.

24. prosince

Štědrý den. V 8 hodin vychází celá kompanie na cvičení v polní výzbroji. Zhotovujeme střelecké okopy. V 11 hodin návrat do bytů. Maďaři před nastávajícími svátky dávají všechno do pořádku. Oběhují domy zvenku, myjou chodníčky před okny. Počasí teplé jako u nás na podzim, od častých dešťů v ulicích plno bláta. Hoši naši chopili se lopat a pomáhají čistiti chodníky před domem a dvůr od bláta.

Večer bylo rozdělování štědrovečerních dáreků. Každý dostal 10 cigaret – uherek. Potom 10 mužů 1 vánočku na rozdělení, vánočka malá, celá spálená, chutná jen málo, poněvadž jí připadne na každého takový kousek, že o chuti příliš nepřemýšlíš. Následuje kukuřičný chléb, kyselý, mazlavý a chutí nám nezvyklý. K tomu pokryté dno šálku dobrého čaje. Potom se mohl každý podívati na vánoční stromek, který ověšený jakýmsi pečivem stál na zápraží domu, kde byl i proslov k nám vojákům pronesen. Vrátil jsem se s čajem do naší stáje.

Štědrý den, štědrý večer. Co vzpomínek proletí hlavou. Myslím na minulé léta, na svoje mládí v radostný štědrovečerní den. Různé zvyky, půst, očekávání večere, stromeček, půlnoční mše, koledy. I později, vzdálen domova na studiích, čekával jsem s netrpělivostí na Štědrý den, kdy scházivali jsme se všichni při rodném krbu. Pohovořili, postýskali, potěšili jeden druhého. A dnes? Musím seděti ve chlěvě nad trochou studeného čaje, a tam doma i nejposlednějšího žebráka pozvou do světnice a obdaří jídlem a vším možným. Drahá moje matička jak pamatovala na každého, jak vojáky hostívala, byli-li u nás při manévrech, a my dnes jsme odkopnutí. Jak by zaplakala, vidouc nás v

takovém postavení. Jest mi hořko.

Co jsem toto napsal, znenadání vzpomněl si na nás hospodář – Maďar – a pozval do kuchyně. Hoši hrají karty. Potom nás hospodyně podělila cukrovím, jablky a ořechy. Mne pozvali dále do světnice a pohostili koláči a ještě cukrovím a jablky. Dojala mne velice jejich soucitnost a stal jsem se opět veselejším uznáv, že přece nejsem tolik opuštěným. Jak jsem už řekl, Maďar umí trochu německy. Dlouho do noci jsme se bavili a nechtělo se nám ani do chléva.

25. prosince

Boží hod vánoční. Vstávám jako obvykle a piji nechutnou kávu černou s černým suchým chlebem. Nařízeno jíti na mši, která se odbývala na louce za vesnicí. Před postaveným polním oltářem shromáždil se celý 6. a 7. Zeměbranecký regiment. Potom polní kurát odslouživ mši kázal o nově narozeném Kristu – dítěti, jemu darem máme přinášeti různá strádání, a je-li třeba, i svoje životy. Mohl jsem souhlasiti?

26. prosince

Vstávám, když venku jest již bílý den. Navštívil nás vojenský doktor a sdělil, že v našem domě objevila se epidemie. Budeme prý v karanténě. Nikdo nesmí vycházeti, jídlo a všechny potřeby budou nám donášeny. Odešel a přikázal k domu postavit stráž, aby se žádný z nás nemohl vzdáliti. To nás rozesmálo. Zahrajem si na pány. Máme osobní stráž, družinám poslouží, bychom se nemuseli namáhat chůzí pro stravu, chléb, odpadne cvičení. Co si víc můžeme přát? Nemocným nikdo není, ale musíme nákazu simulovati tak dlouho, dokud to půjde. Libovali jsme si, ale sklaplo nám. Oběd byl rozdán a na nás dnes zapomněli. Hubovali jsme, ale co platno. Pro dnešek máme půst. Večer jsme koupili 2 kg masa a hospodyně nám uvařila guláš. Byl však samá kost, masa málo, tak nás okradl maďarský řezník. Večer hrají hoši v

karty a já brnkám na citeru.

28. prosince

Něco o našem noclehu. Jak jsem se již zmínil, ležíme ve stáji. Já se Špičkou, krejčím, ryzím Čechem, s nímž jsem navázal přátelství, bytujeme v nohách koně za prkennou přehradou. Podle koně jest lůžko pro tři. Nejhůře má první těsně vedle čtyřnohého souseda. Ten jej v noci často vyrušuje. Někdy kobyla lehne mu na nohu, jindy frká a probuzený rozmrzelý voják ji odnaučuje nepěkným zvykům notnou holí, kterou má za hlavou nachystanou. Jeden kamarád ustlal si ve žlabu. Dobře prý spí a co hlavního – nemůže spadnouti.

31. prosince

Dnes Silvestra. Nedaří se mi dosud nejhůř, obzvláště když posuzuji denní práci svoji a ostatních kamarádů, kteří už zase každý den s nechutí vycházejí s kyselými obličejí na cvičení. Nicméně vkrádá se do hlavy stesk po letech minulých. Táži se sama sebe: Co nám přinese Nový rok 1915? Bude v něm končiti tato ničemná vojna? Bude v tomto roce uleveno lidem v jejich strastech, dočkáme se v něm sbratření – lásky, míru? Kolik nás skosených v chladný hrob nedožije se tohoto radostného okamžiku? Večer opět vkrádá se myšlenka na domov, jak oslavují letos Silvestra. Náš hospodář se bojí, že bychom seděli v kuchyni, vyplývali zbytečně mnoho petroleje, který prý je velice drahý, a proto zavřel před námi dveře. Jsme odkázáni seděti ve chlívě. Ráno musíme se mýti každý ve vlastním jídelním šálku, ani koryto nám nechtějí půjčiti, neb máme jim platiti za půjčení?

ROK 1915

1. ledna – Nový rok

Jak divný jest lidský život. Kdes byl před rokem, kam tě osud zahnal dnes? Starý rok přinesl mi hoře. Můj drahý tatíček zemřel a myslím, že lépe jest mu nežli patřiti na 3 syny, odcházející takřka v náruč smrti. Mohl by chudák při svém chatrném zdraví tento těžký okamžik přežít?

Přesto ráno jsme si přáli vespolek šťastný Nový rok. Mládenci hrají karty. Budou hráti dle pořekadla celý rok? Dostávali jsme služné. Obdržel jsem 3 koruny 60 haléřů. Koupil jsem si za 1 korunu kilo uherské slaniny – není však valná a lituji vyhozených peněz. V noci nemohl Taflík spát, vzbudil šramotem mne i Špičku. Hoši ustrojili šprým. Vzbudili kamarády, kteří leží v kurníku nad námi, že v noci vyjdem na pochod, a aby se připravili. Tito sbalili sobě všechny věci a sešli k nám. Jak se podivili, vidouce nás ležící. Všechno končilo veselým smíchem.

3. ledna

Dnes nás konečně uznal doktor zdravými a oznámil truchlivou zprávu, že prý můžeme zítra „rukovat“. Konec lenošení, konec veselému živobytí.

4. ledna

Ráno vycházíme v plné výzbroji na cvičení. Prostocviky a pochody odděleně i v rotě. V poledne se dalo do deště. Museli jsme do školy, která se odbývala pod kůlnou protějšního statku.

5. ledna

Celou noc pršelo. Dopoledne očkování do prsou proti choleře. Odpoledne škola pod kůlnou a chvíli cvičení s puškou.

6. ledna

„Paráda“ před novým divizním velitelem generálmajorem Podhajským. Přijela z Plzně nová setnina na doplnění pluku.

7. ledna

V deset hodin pochod kompanie na střelnici jedenáct km vzdálenou. Teplý zimní den jako u nás v podzimku. Cesta vede poli v měkké půdě, ve které nohy váznou od nákladu patron, které táhneš na zádech. Hojný pot řine se nám po tvářích. Každý hledí do země, občas zdvihne některý voják hlavu a hledí, nejsme-li u cíle. Došli jsme. Odstříleno. Na zpáteční cestě ještě hůře, poněvadž jsme silně unaveni. Jenom kostel v Piroši se v dále bělá, ale cesta zdá se ti věčností. Úplně vysílen navrátil jsem se do stáje a zbavil se těžkého břemene. Jen jsem povečeřel a již se ukládám na lože a tvrdě usínám.

10. ledna

V noci silný vítr s deštěm. Nemůžeš z baráku vyjít, leda převážeti se v loďce. Zítra prý přijede prohlídnouti naši posádku „Jeho císařská Výsost princ Eugen“. Vtloukají nám do našich „tvrdých palic“ celý tento směšný titul, jako papouškům. Rozkazů celé haldy.

11. ledna

Ráno cvičení na novém místě. Učili nás japonskému útoku. V dále slyšeti dunění děl a střelbu z pušek. Den sluneční, vzduch svěží. Každý večer dostáváme víno nebo rum.

14. ledna

Ráno odcházíme na vzdálenější místo za kanál Františka Josefa. Prohlídka roty velitelem praporu hejtmanem Bučkem. Náš mladý podporučík, zatímní velitel kompanie, ukazuje pochodová cvičení v semknutých útvarech. Snad s nimi byl pan hejtman spokojen, ačkoliv se tváří velmi škaredě. Potom převzal sám velení a dává rotě různá taktická cvičení z bojů. Začíná se rozčilovati a uvědomuju si, že mne neklamal jeho surový pohled. Rakušácký důstojník, brutální člověk, přímo zvíře. Jednoho vojáka, kterého si k sobě povolal, tloukl rákoskou do obličeje, kopal, fackoval, plival na něho, poněvadž na vyzvání rychle nepřiběhl. Druhého vojáka tato bestie dala přivázati ihned na místě na hodinu ke sloupu, poněvadž nezodpověděl jakousi otázku. Zhnusen nemohu se dívati na takové týrání bezbranných lidí. Vedle toho vyhrožuje nám zastřelením. Jest prý válka a s vojákem si důstojník nemusí hráti. Nejvíce mluvil proti Čechům. Jsme prý pitomci, stádo bezmyšlenkovitě jdoucí. Srbové chytří a odvážní vojáci, prý nás pobijí jak dobytek. Celý den jsem otráven dnešním lotrovským jednáním hejtmana Bučka.

16. ledna

Ráno v sedm hodin vyšli jsme opět na střelnici. Den sluneční, tak nádherně v přírodě, která před blížícím se jarem počíná oživovati. Cítíš ten život, chtěl bys jásati jako ti skřivani v blankytu, ale hrdlo ti svírá myšlenka na náš úděl. S odporem hledím na modré cáry, které z nás nadělali otroky, hmotu bez duše, bez ceny. Jdeš mechanicky, nesen proudem zamklých postav.

17. ledna – neděle

V noci důkladný déšť. Ulice proměněny v lesknoucí se močály. Odpoledne mám službu. Večer dostávala rota rum. Ve všech staveních se opili, v jednom baráku se vojáci servali, pobodali bodáky. Musel jsem pomocí strážce zakročiti a večer v deset hodin jednoho zbojníka pod bajonety odvésti na strážnici na druhém konci vesnice. Chvíli jsem nadával, hlavně tehdy, když ve tmě zašli jsme do louže nabravše si plné boty vody a bláta. Potom jsem se musel všemu smáti, ačkoliv jsme chodili asi dvě hodiny po ulicích. S námi šel šikovatel Čech, který v civilu sloužil kdesi jako komorník. Ten pod míru zpitý potácel se v kalužinách, každou chvíli upadl, a potom proklínal vojáka, kterého jsme vedli do basy. Strážnici jsme chtíc nechtíc hledali do dvanácti hodin. Konečně nacházíme stokrát šikovatelem prokletou basu a tam předáváme vojáka strážci, která potouchle pozorovala notně opilého šikovatele, živě šermujícího šavlí a vykládajícího s křikem o rvačce. Myslil jsem, že i samotného šikovatele zavřou, což se však nestalo, a já se konečně v jeho průvodu a dvou ostatních vojáků s plnými botami a celý umazaný dostal domů do chléva.

18. ledna

Prohlídka vojska novým velitelem regimentu obrstem Švandou. Po jeho proslovu, jak se chce o nás starati, připomněl frontu, na kterou máme býti připraveni. Nejvíce se obáváme Srbska, přejeme si jíti na ruskou frontu. Dle řeči Švandovy předpokládáme, že brzy vystoupí proti Rakousku Rumunsko nebo Itálie. Láká nás i italská fronta, neboť zapomínáš na možné zranění a třeba i smrt. Touha spatřiti nové kraje, nový lid, krásy přírodní, prožívati různá dobrodružství s cestou spojená jest při uvažování hlavním činitelem, dodávajícím té které frontě zajímavosti.

20. ledna

Vstáváme v pět hodin a dokončujeme přípravy k odchodu z Piroše. Po dlouhém stání na ulicích a mrzutém čekání snad na pány důstojníky, což bývá na vojně často, vycházíme již dosti utrmáceni za město. Až se hlava zakroučí nad nekonečnou rovinou, pokrytou slabou vrstvou tajícího sněhu. Nikde stromu, keříčku, vísky. Pustina bez konce. Přirovnávám dnešní cestu k plavbě člověka po moři, obklopeného nekonečnými vodami a nemajícího viditelného cíle. Razíme si cestu hustým blátem, místy až do lýtek dosahujících. Jako obrovský had zmítá se tato živá hmota jakousi silnicí, po chvíli polem, opět silnicí, překonávajíc stěží obtíže cesty. Však ani zvířatům není lépe. Koně, táhnoucí po dvou párech jeden vůz, každou chvíli uváznou v jámě zaplněné blátem. Slyšeti křik vojáků a rány dopadajících bičů a klacků na zesláblé údy bídých zvířat. Ve 2 hodiny odpoledne na poli u silnice regiment oddychá. Jaký však oddych, nemůžeš-li si sednouti a poobědvati alespoň trochu teplé polévky. Po hodinové přestávce pokračujeme v cestě. Pociťuji únavu stále větší, řemeny tlumoku vřezávají se do ramen. Do hlavy žene se krev, nohy umdlévají. Myslím, že nedojdu. Posiluji se časem rumem, ale alkoholem vzbuzuje se jenom okamžité vzrušení sil a potom následuje dvojnásobná malátnost. S vypětím posledních sil docházíme do města, bláto leskne se nám až na hlavách a v botách louže. Ve vykázaném domě města Kača upravujeme si nocleh pod kůlnou, ačkoliv začíná mrznouti a jsme celí promočení potem a blátem. Večeře nebude, poněvadž kuchyně uváznuvší v blátě nepřijely. Ukládám se ke spaní.

21. ledna

Spal jsem dobře a vstávám opět zdravý a čilý, nehledě na včerejší krajní námahu. K snídani dostáváme včerejší oběd. Hospodář, silné, mohutné postavy, padesátník, pravý typ Srba, zve nás do světnice poznáv předem, že jsme Češi. Hostí nás koláči. Proklíná Rakousko,

Němce, lituje nás a mluví se zápalem o Srbsku, králi Petru a jest pevně přesvědčen, že Srbové z Banátu spojí se s královským Srbskem. Modlí prý se za vítězství Slovanů a ví, že přijde den všemi námi očekávaný v době nepředvídané našimi nepřáteli Němci a Maďary. Mluví srbsky, takže můžeme se s ním domluvit, ačkoliv naše řeč jest pro něho velice těžko srozumitelná. Ukazuje srbské knihy, které uschoval před slídivými Maďary, hledajícími a ničícími při vypuknutí války všechen srbský tisk dle nařízení maďarských úřadů. S jiskřícíma očima ukazuje obrazy srbských králů a vykládá dějiny Srbska. Obdivuji jeho národní cit, slovanskou hrdost a klaním se v duchu tomuto silnému charakteru. Vím, že všichni ostatní Srbové jsou téhož smýšlení, myslí a pracují jednotně, tajně, ale jistě k osvobození svého národa a tím i Slovanstva. Napadá mi otázka: máme my tolik síly hlásiti se ke Slovanům, koluje v našich žilách slovanská, bouřlivá krev jako u bratrů Srbů? Se studem musím se v duchu přiznati, že mezi námi tak není. Kolik mezi námi odrodilců, zrádců vlastního národa, kolik otroků sloužících svým nepřátelům Němcům! Mohl bys mezi hochy mluvit, jak mluví tento padesátiletý muž, aniž by ses nemusel báti následků? Mohl bys věřiti svým soukmenovcům?

Svěřuji se tomuto vlastenci Srbovi, že i my Češi jako Slované těžce neseme panství Němců. Na srbskou a ruskou frontu ženou nás silou a pod trestem smrti nutí střílet do bratrů Slovanů. Mluvím o naší lásce k Srbům, dávám příklady z balkánské války, ze sokolských sletů v matičce Praze. I my pevně věříme, že světová válka přivodí pád Němců i Maďarů, našich nepřátel, a slovanská lípa, odkaz našich starých bohů, se zazelená a budou zaceleny její rány. Cítím se v tom okamžiku nevýslovně šťastný a chtěl bych všem našim nepřátelům říci tuto pravdu přímo do očí. Ale ohlížím se bázkově kolem, poněvadž i ty stěny zdají se nás poslouchati. Vím, co by mne mohlo čekati za takové skryté přiznání ze strany německých úřadů.

Odpočinek. Do našeho města nastěhovali se domobrancí, čeští tátové od kteréhosi batalionu, hlídající srbské hranice.

26. ledna

Cvičení celé dopoledne a nakonec prohlídka pluku a defilé před obrstem.

29. ledna

Připadlo sněhu. Cvičení v poli ve sněhu a vodě hrozně unavuje. Není to ani cvičení, ale úžasně pitomé honění a týrání lidí. Cvičí se švarmlinie, něco tak otravného pro nás již, a kromě toho musíš pokaždé lehnouti do mokrého sněhu. Odpoledne cvičení s puškami.

2. února

Ráno odcházíme z Kači. Nasedáme do vlaků a na nádraží, kam dojíždíme v poledne, se občerstvujeme obědem a potom pokračujeme pěšky v další cestě do neznáma. Procházíme jakýmsi městem. Mohlo by té cesty býti dost, ozývají se četné hlasy, když za městem opět vycházíme na silnici, které neviděti konce. Slunce příjemně hřeje, je jasné zimní odpoledne. Bláta na silnici přibývá táním sněhu. Jdeme z počátku vesele, hovoříme pozorujícíe zasněženou krajinu. Domníváme se, že nejdeme ještě na frontu, a proto tolik radosti a veselí. Cesta vede k jakýmsi cihelnám. Všude viděti vojsko. Silnice, po které jdeme, jest pěkně dlážděná cihlami až do města Ujvidek, kam máme ještě sedm km. Konečně objevily se obrysy města, jež jest dokola opevněno zákopy a drátěnými překážkami. Město samo mne překvapilo čistotou, výstavností a velkoměstským rázem. I tramvaje vesele jezdí širokými ulicemi. Na jedné ulici vyjímalo se nové dvoupatrové gymnasium. Ve

výkladních skříních plno věcí a jídla, na hostincích cedule, svědčící o dostatku různých nápojů, to vše láká naše prázdné žaludky, ale není dovoleno vystupovati z řady. Proklínám otrocké vojenské hadry. Za městem krátký odpočinek. Leháme do mokrého sněhu i s výzbrojí. Unaven zaboříš tělo do kyprého sněhu jak do peřin. Usnul bys spokojeně, kdyby se neozval protivný hlas „Vstát!“ a „Pochod!“. Každý nasazuje poslední síly. Nikdo nehovoří, a padne-li nějaké slovo, jistě nadávka.

4. února

Po ukončení služby dovídáme se k svému překvapení, že naše kompanie ještě před večerem odebere se na nádraží, kde bude nakládati vozy. Večer skutečně odcházíme na stanici asi hodinu za městem podél Dunaje. Na nádraží nakládalo se jakési dělostřelectvo. Po něm má dojít řada na nás. Venku surový mráz. Vcházím do čekárny se ohřátí. Na lavicích, na stolech sedí a podřimují důstojníci. Mají kožíšky, plštěné boty, beranice, na ruku teplé rukavice, kožené kalhoty. Vy jste dobře opatřeni proti zimě, myslím si v duchu, ale co my chudáci. V našich lehkých pláštích, sahajících nad kolena, v střevicích, bez rukavic, nevydržíme surové zimy Karpat, kam dle doslechu pojedeme. Omrznutí bojím se více jak kuličky. Mezi důstojníky, kteří si nás zlostně měří jsou nespokojeni naší přítomností, dlouho nevydržím a vycházím na silnici, kde stojí kompanie. Stupňující se po půlnoci mráz proniká údy a nutí vojáky k pohybu. Jedni běhají po silnici máchajíce rukama, druzí sedí nebo stojí kolem ohňů ve strouze při silnici. Všichni nadávají na důstojnictvo, na velení. Tak čekáme až do rána. V sedm hodin nasedáme do vlaku.

5. února

Na stěnách vagonu visí jinovatka, kamna jsou studená. Ukradeným

dřívím rozehříváme kamna do červena a vyháníme z těla zbytky nočního mrazu. Mezitím vlak vyjíždí ze stanice a ocitáme se v nekonečné sněhové pláni. Pozoruji podle krajiny, směru a projížděných stanic, že převážejí nás na ruskou frontu, do Karpat.

7. února

Setkáváme se s raněnými vojáky, jedoucími do nemocnice z fronty. Vyprávějí o tuhých mrazech, o sněhových vánicích, o závějích sněhových. V zákopech bývají prý jednotlivé části dva až tři dny a potom jdou na oddech. Mnoho jezdí i omrzlých, hlavně na nohou. Pěkné zprávy pro nás.

8. února

Přibližujeme se k hranicím Haliče a k frontě. Vlaky s raněnými, nemocnými a omrzlými se množí. Blížíme se k horám karpatským, vystupujícím z roviny uherské malými táhlými kopci. Večer ocitáme se již zcela mezi horami. Na nádražích dovídáme se od obyvatelů Slováků, že Moskalové, jak oni jich nazývají, jsou nedaleko. V noci jede vlak pomalu a opatrně. V 1 hodinu v noci stavíme na jakémsi hluchém, mrtvém nádražičku, kde nařízeno v největším tichu bez světél vystoupiti. Rozmístění po barácích. Vcházím do nejbližšího domku, kde naši četě vykázán nocleh. Rozhlížím se po dřevěné, útulné jizbě. Na pozdrav nikdo neodpovídá. Na lavici v matném světle kahance, v rohu světnice sedí mladý muž se ženou. Tupě, bez vnímání hledí na noční nevolané hosty. Neptáme se jich, nežádáme noclehu a ukládáme věci na lavice, vyhlížejíce místa na spaní. Domek s jeho obyvateli v tento pozdní čas, blízko fronty, příšerné pološero, svit kahance, němý pohled hospodářův, zaráží nás všechny. Hoši chodí po špičkách, mluví pološeptem, a zdá se ti, jako by dusivá tíseň dotknula se nás. Jsme hladovi a hledáme oheň, kde bychom mohli ohřátí konzervy.

Hospodář i hospodyně teprve nyní vstávají z lavice. Žena rozdělává oheň v peci a muž mlčky hledí na nás. Ptám se jej, zdali zde nebyli Rusové. Odpovídá, že ano, že oni se musili z chalupy vystěhovati a nyní po ústupu Moskalů vrátili se prý zpět. Naříká, že Rusové jsou zlí lidé, dopouštějí se násilností, berou mouku, brambory a dobytek. Obyvatelé jsou Slováci, takže jim rozumíme.

Teprve nyní, vyslechnuv žaloby hospodářovy, chápu jeho zamlklost, jeho chování. Jest celý přestrašen vojnou, viděl jakousi srážku Rusů s Rakušáky v jejich vsi, viděl mrtvoly, slyšel hvizd a rány vybuchujících granátů, musí býti připraven každou chvíli k stěhování se z domku, v němž každou noc bývají hosty – naši vojáci. Oba, muž i žena, jsou středních postav, mladí, milující jak vidno tichý rodinný život. Chaloupka nová, čistá, jejich čistý oděv nasvědčuje spořádanému životu.

Mezitím rozplakalo se dítě, ležící ve vysoko zavěšené plátěné kolébce. Žena je konejší a houpáním uspává. Hoši ohřáli konzervy. S chutí pojídáme a kolem 2. hodiny, rozloživše svoje vaky, přikrývky a cely po lavicích, po zemi, pod stolem ukládáme rozlámané údy ku spánku. V mrtvém tichu slyším bázlivé šeptání mladých manželů, o nichž právě, leže na tvrdé lavici, přemýšlím. Brzy tvrdě usínám.

9. února

Probouzím se okolo 9. Hodiny. Někteří hoši vstali již a chodí po dvoře prohlížejíce krajinu. Vstávám rychle a s ostatními doháním to, co jsem promeškal. Spěchám na dvůr. Stavím se u hrobů vojáků, ležících na poli za stavením. Mohyla pokryta sněhem, z něhož trčí prostý dřevěný kříž s nápisem na bílé tabulce. Odpočívá zde jakýsi Maďar, tam druhý, třetí. Hlavou proletí obraz bitvy v celé hrůze. Kdesi v dálce zahoukala děla. Hu! Mráz přebíhá po zádech. „Slyšíte, hoši, pozdrav?“ Obracím se ve směru houkání. 500 kroků před námi vypínají se kopce jako střechy strmé. Za nimi vyčnívají ještě vyšší a všude, kam oko dohlédne, rýsují se hory, porostlé místy jakýmsi hustým křovím a pokryté

sněhem.

Místo oběda troubí se nástup regimentu. Sbíráme opět své věci a loučíme se dojemně se zádumčivým hospodářem. Přecházíme do druhé vesnice asi 2 km vzdálené. Na rovince před bílým kostelíčkem nařízen oddech a rozdán špatný oběd: vařená slanina a polévka, tj. voda, v níž se vařila slanina. Velitel praporu seznamuje nás s úlohou, která jest na náš prapor vložena. Držeti před námi ležící kopce a v případě náporu Rusů setrvati za každou cenu a vyčkati příchodu posil. Vidím, že konečně přichází do tuhého. Vystupujeme do kopců severovýchodně od vesnice a trati, probíhající průsmykem Lupkovským a Laborčským na sever do haličského městečka Sanok. Na kopcích nacházejí se polní stráže. Jedné nepřetržité linie zákopů není. Vyměňujeme jakousi bosenskou část. Naše divize vystřídá prý bosenskou divizi, která utrživši obrovské ztráty dvouměsíčním pobytem v tomto průsmyku a častými tuhými boji má odejít hloub do Uher na odpočinek. Vojáci jsou rozedraní, špinaví, celí zarostlí dlouhými vlasy a vousy. Radují se z našeho příchodu a myslím, že s největší ochotou postupují nám svoje místa. V několika minutách není po nich ani památka. Rozhlížíme se kolem a nelíbí se nám jaksí v novém místě. Tam pod kopci v tichém baráčku bylo by veseleji a příjemněji. Tam sídlí štěstí, život, zde vládne hrůza, smrt. Kopec jest porostlý březovým mlázím. Sněhu leží místy 30 až 40 cm. Následkem studeného ostrého větru počínáme pociťovati chlad. Rozdělány ohně; sedáme kolem a ohříváme se.

Ve tři hodiny šel jsem se se třemi vojáky na výzvědy k polní stráž 6. regimentu, která zaujímá dvorec od nás několik kilometrů vzdálený. Brodili jsme se sněhem, kterého místy smeteno větrem veliké množství; až po pás zapadáš do sněhu zvláště v jamách, kterých viděti není. Vrátil jsem se silně unaven před večerem, když právě kuchaři přinesli z vesnice, kterou jsme procházeli, černou kávu. Připravuji se ku spaní. Lůžkem jsou nám zákopy nekryté, ze kterých vymetáme sníh a zmrzlou půdu pokrýváme březovými a bukovými větvičkami, na kterých drží se uschlé listí. Přikrývám se celtou i přikrývkou, do nichž jsem se celý zabalil, ani hlavy nevyjímaje. Zpočátku drkotám zuby.

Potom dýcháním zahřeji vzduch, uzavřený příkrývkou, a přemožen celodenní únavou usínám ještě hlouběji než v nejteplejších prachových peřinách.

Ve tři hodiny ráno mne vzbudili. Postavím se na nohy, které trochu ztuhly, teprve nyní pociťuji, jak zima začíná se mnou lomcovati. Dostávám rozkaz jíti na výzvědy k 8. regimentu / pražskému/. Jeho stráž obsadila jakýsi kopec před naším pravým křídlem. Jméno kopce mi sděluje poručík z mapy, dle níž též označuje směr naší cesty na jmenovaný kopec od pěti do deseti km vzdálený. Od večera poslány dvě patroly, a žádná z nich uvedenou polní stráž nenašla. Nám nařízeno za každou cenu stráž 8. regimentu najíti a přinésti od ní zprávy o nepříteli a též zjistiti, nebyla-li tato stráž Rusy napadena, popřípadě zabita nebo zajata. Hrom do světa. Pěkné nadělení a ještě v noci. Spadneš do závěje a udusíš se. No děj se vůle Matoušova, nějak tam dojdem, ale jestli také zpátky, těžko říci. Vyšlo nás pět. Já s jednoročákem Klimeckým razíme cestu, tvořící ve sněhu pěšinku, následují nás ještě tři vojáci. Matný měsíc svítí nám na cestu. Jdeme přes kopce a doliny držíce se stále stejným směrem. Asi po dvou hodinách scházíme po táhlém svahu k potoku, který jen při bedlivější pozornosti můžeme rozeznati. Opatrně přecházíme po ledě. Proti nám zdvihá se povlnným svahem kopec. V polovině stráně černá se jakýsi větší předmět, který považujeme za strom. Tam by mohla být uvedená polní stráž. Směřujeme přímo v ta místa. Rozeznáváme, že černý bod jsou asi tři pohromadě rostoucí košaté stromy. Ze vzdálenosti asi dvaceti kroků zpozoruješ teprve vojáka, přitisknutého ke kmenu a přitom nás bedlivě sledujícího. Poznal svoje, nechá nás bez volání „halt wer da“ přijíti a teprve na deset kroků volá česky: „Kdo tam?“ „No my,“ zní odpověď, „7. pluk.“ Pod stromem na sněhu spí asi pět vojáků; při našem příchodu vystrkují hlavy zpod příkrývek a zvědavě zírání na příchozí. „Hoši, vás si někdy Rusové lehce vezmou.“ „No třeba dnes, nám je to snad jedno, ne,“ odpovídají. Pražáci, 8. pluk, myslím si v duchu. Nic nového nám nesdělili, Rusy prý neviděli. Ještě jsme něco pohovořili a potom obracíme se zpět ku svým. Přicházíme na svoje

místo ráno. První patrolu před nepřítelem jsme šťastně provedli. Ohříváme se u ohníčku donesenou černou kávou. V poledne dostáváme směnu a vracíme se do vesničky s kostelíčkem. Ve tři hodiny sedíce na sněhu obědváme: rýžovou polévku a hovězí maso. Do samého večera hledáme nocleh. Vesnice malá, chaloupky chudé a jest nutno umístiti celý pluk. Všude přeplněno. I důstojníci štábní jsou nuceni spáti na lavicích nebo na zemi na slámě. Za soumraku, celí mrzutí s promrzlými údy nacházíme místo na půdě v jednom domku. Slámy málo, takže jsme nuceni ukládati se na holé podlaze. Bojíš se udělati krok, bys v panující tam tmě nespádl někam do světnice a nezlomil si vaz. Několikrát za noc budila mne zima, pronikající až do kostí. Konečně dočkal jsem se rána.

11. února – čtvrtek

Prohlížím vesnici, která byla již obsazena Rusy. Obyvatelé – Slováci – dle nařízení vojenského velení musí se i nyní vystěhovat, poněvadž očekává se útok z naší strany a u kostela budou postaveny 2,30 1/2 cm kanony. Chudáci pláčí usedavě, bojí se o své bídne domky a vojáci je musí silou odvádět, přičemž dochází k dojemným výjevům. Po obědě odcházíme znovu do kopců. Jsme určeni jako ochrana k dělům, zakopaným v roklině. Zhotovujeme si příbytky. Straň podkopáme, postavíme sloupky, naklademe trámce, které se přikryjí větvemi s listím a pohazují zemí – ochrana proti šrapnelům. Naše děla zahovořila. Ostřelují dvorec obsazený Rusy. V noci mne opět ze spánku několikrát budila surová zima. Pokaždé hledám spásu u ohníčku, který je celou noc v roklině udržován.

12. února – pátek

Přinesena káva. Potom jsem pozoroval krajinu, v níž se nacházíme. Opět ozývají se naše děla. V dálce na cestě viděti zajatce – Rusy, které

vojáci odvádějí do vesnice. Závidím Rusům takové štěstí a přál bych si býti mezi nimi. Sníh taje a je nepříjemně vlhké počasí. Sedíme s našim poručíkem, záložním důstojníkem Paděrou, rodákem z Příbrami, a bavíme se o minulosti. V poledne návrat do vesnice na staré byty. Druhý den půjdeme prý dále do hor, nařízena pohotovost.

13. února – sobota

Brzy ráno vycházíme v bojovém pořádku. Hned z počátku naskytují se překážky. Lávka přes potok, po které jsme nuceni přecházeti, jest prolomena a pouze konce trčí z vody. Uprostřed jest nezbytí brodit se studenou vodou. Nohy od noci ještě zebou a teď tato nepříjemná lázeň. Jeden voják přede mnou uprostřed potoka upadl a důkladně se vykoupal. Bojím se, bych nedopadl jako on. Šťastně jsem přeběhl, voda však vystoupivší nad kolena vnikla do bot a nepříjemně chladí. Není času se rozmyslet. Spěchám za kamarády, kteří stezkou vystupují po srázném svahu na kopec. Sníh se hladí, takže smýkající se nohy občas tě pustí do mokrého sněhu. Jest chladno, ale pot řine se po tvářích. Kopce jsou stále vyšší a vyšší, porostlé téměř všude bukovým neprostupným lesem. Myslím, že v tato místa lidská noha poprvé vstoupila. Namáhavější ještě cestu konají jednotlivci v oddílech, jdoucích po stranách jako ochrana hlavní střední grupy. Ti postupují stále svahem, sněhem místy po pás sahajícím. Nohy zaplétají se v kořenech a ostružníku, jehož pod sněžnou příkrývkou mnoho se skrývá. Každou čtvrt hodinu se mění boční oddíly. Jdeme celý den jednotnou krajinou, bez oddechu. Kam, bůh suď. Večer docházíme na určené místo. Naše rota odeslána asi 1000 kroků dopředu, kde staví polní stráž. Ruské zálohy jsou od nás na jeden kilometr. V bukovém houští zřizujeme tábor. Ohrada ze stanů, by nebylo viděti zář od ohně, kolem kterého se ohříváme a sušíme mokré od ranní koupele kalhoty a boty. Dovoleno snísti 1 konzervu, poněvadž jsme celý den hladověli. Od deseti do dvou hodin jdu do zálohy. Jsem vyslán se třemi hochy na patrolu. Mohl jsem při této příležitosti velice snadno býti zajat. Úloha

patroly byla následující: stranou našeho pravého křídla, na lesní mýtině, umístěním silně vysunutě k ruským strážím, jest záloha našeho 6. pluku. Mezi oběma zálohami nutno udržovati spojení. Dosud vysílané patroly udávají, že na uvedeném kopci zálohy 6. pluku není, ačkoliv tam dle plánu má býti. Zjistiti za každou cenu místo zálohy a přinésti zprávy. Jest tmavá noc, mrtvá tišina a nebezpečí hrozí na každém kroku, každý keř, strom, šelest vzbuzuje pocit bázně. Jdeme odhánějíce chmurné myšlenky. Minuvše poslední vedetu ocitáme se v pásmu neutrálním. Hluboký, vlhký sníh zdržuje a tlumí kroky na srázném svahu. Úzkou mýtinou mezi vysokým hustým lesem spouštíme se mlčky do rokliny. Opatrně pronikajíce očima kraje lesa scházíme k samotné rokli, na jejímž dně možno jen s těžší rozeznati potok. Tento nutno přejíti, vystoupiti na vysoký břeh, odkud ještě asi 500 kroků, jak se domnívám, ukrývá se na pokraji lesa uvedená záloha. Cosi mne táhne zpět. Bojím se v noční tmě přecházeti neznámý potok, kde se můžeme důkladně promočiti, a tam na stráni zdá se býti velice nebezpečno. Chvíli tiše pozorujeme okolí. Volati záloh zdá se nesprávným. Náhle pozoruji, že se v keřích na protějším břehu cosi hýbe. Jako přikovaní pozorujeme, není-li tam nic podezřelého. Proskočí světélko, zaniká, znovu se zablýská, to se několikrát opakuje. Pojednou objeví se několik postav, podobných duchům. Co to může býti? Po delším pozorování rozeznáváme asi dvanáct postav, zahalených v sněhově bílé chaláty. Tiše sestupujíce k potoku kryjeme se za černé keře. Oněměl jsem přímo úžasem. Moji kamarádi stojí též nehybně. Co to může býti, šeptám. Naši to jistě nejsou, poněvadž by šli přímo, nebo by žádali propustku nebo heslo. Jsou to Rusové, vyhrkne z nás jednohlasně. Co dělat? Jsme bezradní. Čekati na Rusy, dáti se zajati; mohou nás zabíti na místě nechtíce nás voditi někam do štábu. Snad bych byl počkal, poněvadž vraceti se po mýtině zdá se mi velice nebezpečným. Jednou salvou mohou nás Rusové všechny sraziti k zemi. Jeden hoch vyhrkl: „Pojďme zpět.“ Neochotně obracím se a v hrozné předtuše potácíme se ve sněhu. Běžeti v hlubokém sněhu není možné, nohy se chvějí a nebezpečí zdá se přibližovati. Beze slova docházíme

šťastně v místa první stráže, které tam k našemu zděšení není. Snad jsme zbloudili, nebo naši rychle odešli? Nakonec potěšení nacházíme naši zálohu. Vypravuji zažitou příhodu tvrdě, že v označeném místě záloha 6. pluku absolutně býti nemůže. Současně se dozvídám o záhadném zmizení dvou našich stráží. Jsem ujištěn, že Rusové nacházejí se v bezprostřední naší blízkosti, čemuž nasvědčují všechny okolnosti. Ve dvě hodiny odcházíme, jsouce směněni zpět do tábora, kde se rozkládám na mokré zemi a brzy usínám.

14. února – neděle

V šest hodin odcházíme na stráž do zákopů. Znovu jedna patrola odchází v místa, kde jsem byl v noci. K našemu překvapení se nevrátila. Byla zajata. Ihned vyslána nová patrola, která má zjistiti příčinu. Z šesti lidí bylo Rusy pět znovu zajato. Šestý celý vyděšen přiběhl a trhavou řečí vysvětluje, co se stalo. Došli k potoku. Ti, kteří přešli potok, byli zajati Rusy, vyskočivšími z úkrytu. On stál na protějším břehu, a zpozorovav nebezpečí dal se v šílený útěk nedbaje volání Rusů, kteří jej pronásledovali několika výstřely. Poručíkem vyslán četař se čtyřmi muži, by přesně zjistil rozložení nepřitele. Navrátil se, přinesl náčrtky o rozložení nepřátelských sil. K večeru se znovu hlásí dobrovolně na průzkum s nejbližšími kamarády. Pozoruji jejich přípravy a podezřívám je z úmyslu zběhnutí k Rusům. Odešli a skutečně více se nevrátili. Mrzí mne, proč jsem se k nim nepřidal. Mohl býti strádání konec.

Celý den naše artilerie zuřivě ostřeluje protější kopce, obsazené Rusy. V noci jsme opět na stráží. Jest sychravo, spouští se drobný déšť. V husté tmě visí něco těžkého, tísnivého. Mrtvé ticho přerýváno jest ojedinělými výstřely. Později od uherského pluku ozývá se prudká střelba, přenášející se rány nalevo od nás. Konečně vycházejí odněkud proti nám a kuličky brázdí vzduch nad našimi hlavami tesklivě svištěce při dopadu. Očekávám útok od Rusů na naše posice. Nestalo se tak a k ránu odcházíme do zálohy. Největší potíž jest s jídlem. Nemáme

chleba a jediným pokrmem na celý den jest jedna konzerva. Mučí nás neúprosný hlad. Vaříme polévku z vody a cibule bez omastku.

15. února – pondělí

Ráno opět žádné jídlo. Vaříme kávu, kterou pijeme čistou dráždíce stejně prázdný žaludek. V poledne dostáváme jednu konzervu na dva vojáky, „veku“ chleba na čtyři a jednu kávovou konzervu, ze které možno připravit „šálek“ kávy. Počasí dnes je ukrutné. Vítr skučí jako běs, silný liják s malými přestávkami pleská do našich stanů, které jsme byli nuceni postavit. Ohně hasnou. Zalézám pod celtu a píši. To jest moje jediná útěcha. Děla jednotvárně houkají a ocelové střely jako neviditelní ptáci s šumotem létají nad námi. Čekám, kdy Rusové pošlou nám svůj první pozdrav. Večer odcházíme konečně do zálohy a připojujeme se k pluku. S chutí stavíme boudy z chrastí těšíce se na příjemný, posilující spánek. Než ani toho není nám dopřáno. Upravuji lůžko na holé vlhké zemi. Z myšlenek vyrušuje mne rozkaz o rychlém odchodu, ačkoliv soumrak halí kopec v neproniknutelnou tmou. Kam můžeme jít neznámou, neschůdnou cestou přes rokliny, na svazích, lese, houštinami v husté tmě? Rozkaz se vyplňuje a již pohybujeme se jako řetěz jeden za druhým. Hlavní starostí každého jednotlivce sledovati nepřetržitě předcházejícího muže, jinak řetěz se roztrhne a pochod následujících bude nemožným. Následkem takového přerušení svazu museli jsme hodinu čekati, poněvadž poručík nemající mapy bál se jíti nazdařbůh, bychom nepadli Rusům do rukou.

Konečně nás našel jeden voják, vyslaný od hlavní trupy, který vede zbloudilý oddíl na místo určené. Pro tmou nemohl jsem rozeznati cesty, ale zdálo se mi, že jsme často procházeli bahnem i loužemi. Zastavujeme se v jakémsi vysokém lese. Poručík Paděra tvoří s námi řetěz a vysvětluje, že máme v takovém postavení zaujmouti posici u blízké myslivny. Nedomluvil; v naší bezprostřední blízkosti rozvinula se prudká střelba a hned následuje křik „urrá“. Nedovedeme si představit, co to vlastně má býti, a mladí, nezkušení vojáci rozbíhají se jako stádo

na všechny strany, skrývajíce se za silné stromy, ačkoliv v silné tmě nevědí, kde se vlastně nepřítel nachází. K dovršení zmatku po-sloužila vypuštěná poručíkem raketa, provázená silným výstřelem. Vojáci nedovedou si představit, co to znamená, a považují raketu za výstřel ruského děla, rozprchávají se daleko do lesa. Střelba úplně zaniká, poručík smíchem a nadávkami volá nás dohromady: „To mám vojáky, s těmi mám něco vyhrát!“ Jest chladno, počíná mrznouti. Ohně dělati jest zakázáno. Lehám ve tmě na sních ku stromu a přikryv se silně usínám. Z tvrdého spánku následkem únavy neprobudí mne ani mráz, který lomcuje celým tělem a štípe do nohou.

16. února – úterý, masopustní

Ráno za světla se probouzím na polovinu ztuhlý. Rozházeně sedí hoši při malých ohníčkách. Běhám po lese, bych se zahřál, a potom ohřívám k snídani konservu. Nařízen útok na ruské posice. Kde se nalézá nepřítel, nevím, poněvadž nedovedu se v lese informovati. Celý náš pluk útočí, pouze naše rota z neznámých příčin zůstává v záloze. Večer po rozkazu se v lese dvakrát vždy na jiném místě zakopáváme. Poprvé pozoruju účinky ruských šrapnelů, tříštících se s příšerným kvílením nedaleko nás. Sám poručík tvrdí, že to jsou výstřely naše, ale nevěřím tomu, poněvadž doletují téměř k nám ocelové střely. Za večerního šera přecházíme na nové místo, kde máme se znovu zakopávati. Jsem unaven, hladov, zimou proniklý tak, že nedělám nic. Chci pouze spát. Leháme do jedné linie. Vedle jakéhosi stromu rozkládám celtu, na ni se ukládám, maje ranec pod hlavou přikrývám se, a tak přímo na sněhu brzy usínám únavou. Několikrát probouzí mne mráz nemilosrdně řezající tělo.

Ráno nemohu stát na nohou, které mrazem ztuhly a zdají se neohebnými hůlkami. Po dlouhém přebíhání rozháním krev v žilách a starám se o snídani. Vařím kávu z konzervy, kterou piji bez jídla. Chléb není a nevím, kdy bude. Rusové nám posílají ranní pozdrav dvěma šrapnely, které se roztrhly nedaleko a kuličky se hřmotem a praskáním

větviček dopadají do sněhu. Špičky nábojů pronikavě a žalobně jak siréna prolétají nám nad hlavami. Ihned ukrýváme se za silné kmeny, což jest zbytečným, poněvadž střelba umlkla. Ohříváme se znovu u ohně. Najednou přišel rozkaz k oblékání se. Jdeme prý do bojové linie. Krademe se lesem, skrýváme za stromy, každou chvíli padajíce na zem, bychom nebyli zpozorováni. Bojím se ruské artilerie. Nepadne však ani rány. Poručík Paděra předává nám tento rozkaz: pod vrchem na malé rovince vpravo od nás jest zakopán v bojové linii 8. pluk, z levé strany rozložen náš pluk. Nám přikázáno vyplniti prázdnotu a utvořiti souvislou frontu. Najednou nelze seběhnouti, poněvadž by nás mohli zpozorovati Rusové ležící proti nám. Scházíme opatrně jeden po druhém. Časem zabzučí kulka a v podobě sykotu /jako když rozžhavené železo rázem ochladíš/ zaboří se v půdě. Zakopáváme se pracně, překáží kořeny, které musíš lopatkou přetloukati, práci ztěžuje výzbroj, kterou máš na sobě. Nedaleko dopadají ruské šrapnely, i naše děla houkají. Nedbám střelby a s námahou vyrývám jámu, kde se mohu uschovati a v noci spáti. Ačkoliv jest chladno, pot řine se po tvářích a na těle studí od potních kapek. Konečně před večerem končím práci. Mokrou půdu vystýlám bukovými a dubovými větvičkami. Lůžko jest hotové. Pociťuji hlad. Kuchaři donesli za námi trochu studené černé kávy. Tou špatně posílíme a prohřejeme svoje žaludky. Zapálím si cigaretu a jako dým její se rozplývají i moje trampoty. Uléhám do studené jámy jako do hrobečku, přikrývám se a zadýchávám uzavřený vzduch. Nechci věděti, co se děje kolem a jest mi všechno lhostejno. Noc měsíčná, hvězd plno na nebi; tak milo zdá se ti v nočním tom tichu, jen proklatá zima obtěžuje tělo.

18. února – čtvrtek

Ráno sedíme ještě v okopech. Přišel rozkaz stáhnouti se zpět do lesa na včerejší místo. Rusové zpozorovavše nás vyprovázejí nás kuličkami. Nařízen útok na ruské posice na strmém kopci. Nastupuje 8. pluk. Ocitá se pod kopcem v křížovém ohni a vlastní artilerie houževnatě za

večerního soumraku bije do řetězů jeho rot. Se ztrátami ustupuje. Dochází řada na nás. Sestupujeme k potoku, kde trápen nesnesitelnou žízní vlévám do sebe, ačkoliv krev zuřivě proudí a potůčky potu stékají po tvářích, láhev ledové vody, a běžím dále. Posunujeme se více do prava, bychom stáli proti kopci obsazenému Rusy. Dobíháme roklinou na pokraj bukového lesa, kde musíme oddychnouti. Rusové zuřivě střílejí, ale kuličky jdou nám všechny nad hlavou žalobně svištíce. Vedeni poručíkem Paděrou, který chudák těžce běží, znovu se zdviháme a stoupáme po příkrém svahu. Nutno se zachytávati stromků a často odpočívati. Jinak nedostaneme se nikam. Dostáváme se za úplné již tmy k ruským zásekům. Vtom spustí dva nebo tři kulometry. Ihned zaléháme, majíce několik raněných, kteří křičí o pomoc. Všecko to trvá okamžik. Poručík Paděra jest raněn do nohy, do lýtka. Válí se několik kroků dolů po svahu, až zachytává se za jakési dřevo. Odnášejí jej. Pod silným ohněm kulometů nemůže se náš řetěz na hřebenu udržeti a couvá zpět ukrývajíce se za stromy. Já sám tlačím se k silnému buku, jehož obrysy v temnu se černají. Teprve nyní pozoruji, že zde leží již 3 kamarádi. Tisknu se k nim a mohu schovati pouze hlavu, ostatní tělo zůstává v nebezpečí. Příšerná noc, jakých jsem málo prožil, vlastně dosud nikdy. Jsme bezradní. Krajina cizí, jejímuž prohlédnutí rychlý večerní nástup nedával času, neschůdná cesta hustým lesem na příkrém svahu hory, temná noc ztěžuje naši situaci. Jsme roztrženi, není velení, nebylo určeno, kam se máme v případě neúspěchu stáhnouti k seskupení sil a k obraně. Kulky žalobně svištíce zapadají kdesi daleko pod kopcem v pustá místa. Náboje „dum dum“, kterých Rusové užívají, narážející na větve a kmeny buků, ohlušitelně praskají nám nad hlavou. Při každé ráně zdá se mi, jako by střela drásala moje vlastní, bázní nikdy nepoznanou, objaté tělo. Tisknu se k zemi, která zdá se každému vojáku nejbližší záchranou v kritickém okamžiku. Přímo možno říci, že člověk na frontě srůstá se zemí, jsa odkázán věčně žíti v jejím objetí. Ona skýtá úkrytu, poskytuje lůžko, chrání před zimou, deštěm a sněhem. Mám na sobě všechnu výstroj i výzbroj vojáka v poli. Tlumok na zádech padá na bok, tlačí na jedné,

obrátiš-li se, i na druhou stranu, a odepnouti jej nemůžeš. Jsem od ranní kávy notně hladov, ale všechn ten úžas noci před nepřátelskou linií zahání podobné myšlenky. Propocen útokem, ležím nyní nehybně na chladné zemi, od čehož drkotám zuby. Přikrývku z rance bojím se vyjímati, poněvadž v případě rychlého útěku bych ji ztratil. Nicméně únavou usínám a probouzí mne studený déšť, který se někdy po půlnoci spustil. Pociťuji zimu jako i moji kamarádi, ležící podle mne. Kulky ještě zlověstně hvízdají a praskají. Přeji si, by přešla ta zrádná tma a možno bylo poohlédnouti se kolem. Usínám opět.

19. února – pátek

Promoklý a promrzlý probouzím se již za světla. Jsem pod stromem sám; co to má znamenati? Snad v noci byl rozkaz k ústupu a mne zde nechali? K svému uspokojení vidím, že za druhým stromem sedí asi čtyři vojáci polohlasně hovoříce. Jdu k nim, dovídám se, že nejsou od mojí roty. Přežili stejnou se mnou noc a nyní nevědí kam jíti. Přidruží se k nim, neboť tak bude nám veseleji a bezpečněji. Spouštíme se po svahu pomalu zpět potkávající ještě ojedinělé vojáky. Několik z naší roty. Říkají, že zůstanou zde sedět, poněvadž nevědí kam jíti. Snad pomýšleli na zajetí. To se skutečně stalo, a ti, kteří po našem odchodu zůstali nějakou chvíli na kopci, padli do zajetí, jelikož se více nevrátili. Zrána totiž ruské výzvědné oddíly procházely lesem sbírajíce pod stromy sedící a nevzpouzející se Austrijce. Scházejíce z kopce narážíme na naši patrolu, která vysvětluje, kde jest shromaždiště 7. pluku, a ukazuje na kraj lesa na vedlejším vysokém kopci, odkud byli Rusové včera vytlačeni. Jsme nuceni plížiti se roklinami, poněvadž kuličky jako včelky stále zpívají nad hlavou. Přicházíme ke své rotě poslední. Počítají, kolik zůstalo z naší první roty. Tato čítajíc před včerejším nástupem 206 bodáků má nyní pouze 76 lidí; ztráty u nás byly největší. Teprve v poledne, od včerejší snídaně po prvé /černá káva/ mám co jísti. Obdrželi jsme po 1 konzervě a kousek chleba, což mi velice chutná. Suším se při ohníčku. Večer ukládám se pod

stromem mnohem klidněji nežli včera.

20. února – sobota

Silná střelba. Naše rota zůstavena v záloze čeká celý den dalších rozkazů. I v noci nařízena pohotovost. Sedíme kolem malých ohniček, jichž zář nesmí prorážeti tmou lesní, až do rána.

21. února – neděle

Špatný den. Od rána prší. Stany, pod nimiž možno bylo by se ukrýti před deštěm, zakázáno stavěti. Nařízeno stavěti boudy z kletí. Před deštěm nás neuchrání, poněvadž střechy není z čeho dělati a za kryty slouží bukové větvičky s uschlými listy a jalovec. Nicméně chápeme se práce a za pár hodin stojí řada bud primitivně postavených. Na frontě klid. U ohniček, na kterých vaří se v šálkách káva, osušujeme mokré šaty. Později déšť ustal a odpoledne vysvitlo slunko, které vyburcovalo naši artilerii znovu se ozývajícími jednotlivými výstřely. Jsem vyslán s četou lidí pro potraviny na protější vrch, kde v lese ukryty jsou sklady. Cesta tam i zpět trvá do samého večera. Líto jest mi vojáků, kteří musí nésti těžká břemena na kluzkém svahu. Jeden, jemuž určeno vzíti na záda celou bednu konserv, naříká na nemoc a slabost. Uznávám jej neschopným dopravit celou bednu na druhý vrch, ale nemohu mu pomoci. Více leží na zemi, nežli jde; časem na sněhu sklouzne, bedna letí několik kroků dopředu a uvázne za některým kmenem. Jdu s ním, musím však dohlédnouti i vepředu, by hladoví vojáci nesnědli chléb a nenakradli konserv, ačkoliv bych téhož byl sám schopen. Na místě po rozdělení potravin dostáváme každý jednu konservu, čtvrtku chleba a dvě lžíce rumu. Na kolik dní bude tato strava, nevím.

22. února – pondělí

V noci silně přšelo. Ze spánku vyrušila mne silná dělostřelba a nařízena pohotovost, která asi po hodině zrušena, takže znovu usínám. Vstávaje cítím, že mám šaty celé mokré, nohy zebou. Přišel nový prapor na doplnění. Vypláceno služné. Odpoledne jsem byl opět pro potraviny. Večer odchází naše rota do zákopů. Lůžkem jest vlhká hlína. Noc mrazivá. Na pravém křídle rozvinula se asi v deset hodin ostrá střelba; rozeznati možno i kulometry, které se ozývají z obou stran.

23. února – úterý

Probouzím se a zimou nemohu ani státi na nohou. Jsme pod kopcem, na který podniknut první den nezdařený útok a který Rusové mají stále obsazený. Upravujeme zákopy, děláme střechy a snášíme potřebný materiál na podlahu, která slouží nám za chudá lůžka. Rusové nás jistě pozorují, ale nepřekážejí nám v práci. Teprve odpoledne zafičí kulička občas k nám vyslaná z ruské strany. Nevšímám si toho a leže na prkně v zákopu píši. Na pravém křídle proti 8. pluku pokoušejí se Rusové dvojím útokem prorazit naši frontu, což se jim nedaří. Večer rozvinula se po celé frontě silná střelba. Střílel jsem též, ale úplně nazdařbůh.

24. února – středa

V noci citelný mráz. Připadlo sněhu. Nejvíce trpí zimou nohy, které mrznou ustavičně. Omrzlé vojáky posílá lékař zpět do fronty tak dlouho, dokud maso úplně nezčerná. Do budky nám teče, ale nikomu pro zimu se nechce opravovati střechu. Vaříme raději černou kávu, kterou jedině rozmrazujeme ztuhlé údy. Dostali jsme chléb. Jsou to porce mokré, zamazané, oválené v blátě drobty, které nosíme v čepici. S tím musíš vydržet celý den. Chtějí náš potěšit zprávou, že rakouská armáda ukořistila v Bukovině 80 děl, zajala asi 150 tisíc Rusů, snad

máme takovou zprávou utišiti hladové žaludky. Jiná novina: máme býti vystřídáni a odjeti do Tyrol na pevnosti, prý na odpočinek.

25. února – čtvrtek

Všechno naříká na bolesti nohou. I já cítím se ve špatné kůži. Mrzí mne vyléztí ze zákopu, ačkoliv zmrzlé nohy pobízejí k pohybu. Rusové nás obtěžují celý den přerývanou střelbou. Dnes jsem si připravil konzervu s brambory, koupenými v sousední vesničce. Jsou sice jako holubí vejce, čištění dá mnoho práce, ale chutnají výborně. Večer vracíme se do lesa, do starých našich bud.

26. února – pátek

Přiděleno nových 26 vojáků. Oznamena jména povýšených poddůstojníků. Na mne zapomněli, jsem jim za to povděčen. Jsme rozdělení na tři čety; jsem zařazen do 2. Obdržel jsem milý mi lístek od bratra Daniela. Zítra bude prý podniknut útok na ruské zákopy.

27. února – sobota

V noci byla pohotovost. Nejvíce trpíme zimou a ustavičným hladem. K dnešnímu útoku dělostřelectvo celý den připravuje nám cestu. K útoku nedochází.

28. února – neděle

Jsme v záloze. Krásná sluneční nedělní pohoda nás nikterak netěší; nemá pro naše otupělé nervy významu. Večer odcházíme do zákopů. Kouření, které jest vojákovi první nutností, jest nedostatek; dělám

cigarety z dýmkového tabáku.

1. března – pondělí

Připadlo sněhu a zafoukal mrazivý horský vítr. Prospávám celou noc a ráno dojídáme poslední zbytky svých úspor.

2. března – úterý

Teplé, slunečné ranní povětrí se opět ochlazuje a připadáva sněhu.

3. března – středa

Vzhledem k noční službě jsem celkem nic nespál. Přeběhl ruský Žid, který v štábu sděluje, že prý Rusové nemohou se nás dočkat, budou sami útočiti. Nařízena zvýšená bdělost, zvláště k večeru a k ránu.

4. března – čtvrtek

Úprava zákopů a jištění se proti šrapnelům, kterých nám Rusové několik poslali. Večer jsme vyměněni. Trápí nás opět nesnesitelný hlad. Ve vesnici nechtějí nám brambor více prodati. Obyvatelé Slováci jsou chudí a nemají sami co jísti. Chléb pečou z ovesné mouky, ve které jsou i otruby. Placky, jakých hoši z vesnice donesli, jsem nikdy neviděl, a nechci věřiti, že je lidé jedí, ačkoliv bych si přál jimi se nasytiti.

5. března – pátek

Jsme v záloze. Hoši šli do vesnice kupovati a žebrati brambory a ovesný

chléb.

6. března – sobota

Počasí studené. Zamračeno a padá sníh. Ani střelba neruší nás dnes. Sedíme u ohníčku, vaříme v slupkách malé brambůrky nebo je v popelu opékáme, aby ani slupky nepřišly nazmar. Večer ve sněhové vánici odcházíme do zákopů.

7. března – neděle

Smutná neděle, nelišící se ničím od všedního dne. Většina ani neví, že jest den oddechu. Jaký pro nás oddech? Práce každý den stejná; neslyšíš zvonů, nevidíš čistě oblečených lidí; jen ta věčná protivná střelba. Ozve se rána – svist ve vzduchu – druhá rána ozvěnou čtyřnásobně opakovaná a opět na chvíli ticho. Nařízeno kopati spojovací chodby, což ve zmrzlé půdě jde velice těžko. Musil jsem jít asi deset minut pro dříví, bych v okopu nezmrzl. Vařím bramborovou polévku bez másla, ale prázdnému žaludku chutná znamenitě.

8. března – pondělí

V noci silný mráz s ostrým větrem. Jeden voják, který při včerejší prohlídce byl lékařem uznán lékařem zdravým a vyhnán zpět do zákopu, několik kroků ode mne do rána zmrzl. Byl to hodný, hezký, devatenáctiletý hoch. Pěst svírá se zlobou při myšlence, jakým bestiálním způsobem zacházejí rakouští důstojníci s českými vojáky. Co neubíjí nepřítel, ubíjejí tyto příšery s největším cynismem sami. Ráno pozdravili nás Rusové opět dvěma šrapnely. Odcházíme večer do zálohy.

9. března – úterý

V noci a celý den citelný mráz. Večer jdeme do zákopů.

10. března – středa

Hrozná noc. Zákopy táhnou se po návrší. Surový mráz s ostrým větrem dělá pobyt v zákopech nesnesitelným. Probouzím se zavátý úplně sněhem. Odhrnuji těžkou příkrývkou, chci vyhlédnouti, ale závěť sněhová brání. Konečně se zbavuji studené pokrývky a k úžasu svému vidím, že celý můj zákop, mající podobu hrobu, jest zaplněn sněhem, který se sype i nejmenšími skulinkami ve stropě i stěnách jako sítem. Oheň v nohách úplně vyhasl, dřevo zvlhlo, takže se nemám kde ohřáti, osušiti se a uvařiti si kávy. Znovu uléhám, chtěje všechno zaspati. Usnul jsem opět, ale zima i sníh mě brzy probudily. Všechno mokré, všude plno sněhu. Déle zde nemohu za žádnou cenu vydržeti. Přebíhám do sousedního ukrytu ohřáti se a osušiti mokrý oděv a příkrývku. Jsou zde kulometčící, asi šest pohromadě; sedí u tepla ohně. Sdělují jim svoje trampoty a usedám do jich společnosti. Před večerem si myslím: jestli budu muset ještě býti celou noc v zákopu, nevydržím toho. Večer jsme k radosti všech vyměněni jinou rotou. Cesta do lesa za tmy po hladkém sněhu jest velice obtížnou a vojáci se valí jak opilí. V noci opět silný mráz.

11. března – čtvrtek

Večer opět do zákopů, které tentokrát jsou pěkné, kryté a můžeme v nich příjemně strávití dobu nám určenou.

12. března – pátek

Služba v zákopu. Půst.

13. března – sobota

Večer odchod do lesa.

14. března – neděle

Sníh taje a střechou všechna voda stéká na nás, takže oděv i příkrývka jsou celé mokré. Nicméně únavou přemoženi nepozorujeme toho spíce do bílého dne. Mezi dnem rozdali nám cosi z jakýchsi dáreků: kousek bucht, čokoládu, cigaretu atd. Večer donášíme za čilé střelby oběd do zákopů. Kuličky žalobně hvízdají nad hlavami zapadající kdesi daleko do sněhu.

15. března – pondělí

Připadává řídký březnový sníh. Nastane brzy tání; přijdou jasné dni, ale přibude vody a bláta, což nám v zákopech působí tolik nesnáží. Večer docházíme opět do fronty.

16. března – úterý

Noc i den zachmuřeným nebem dodává zákopům zvláštního rázu. Zdá se ti, jako by všechno vymíralo, i příroda truchlí nad ubohými lidmi, sedícími v podzemních valech a očekávajícími svůj trpký další osud.

17. března – středa

Děšť a děšť. Voda v zákopech stoupá, stává se kluzkou a mazlavou. Vojáci obalení blátem podobají se jakýmsi hliněným figurám. Jak protivná jest ta špína i bláto. Nepomáhá ani mytí, poněvadž se znovu a znovu zamažeš a pro vodu do potůčku dosti daleko.

18. března – čtvrtek

Ráno nevidím na oči, které bolestivě pálí. Nemohu k prohlídce ani dojít. Jsem poslán na ošetřovnu do blízké vesničky. Bude tu lépe nežli na frontě. Večer uléhám na suchou dřevěnou podlahu a nechtěl bych dnes měnit ani s nejlepším lůžkem s peřinami.

19. března – pátek

Vrátili mne opět na frontu, protože mne oči přestaly bolet. Odcházím do zákopů, které jsou plné vody a bláta. Noc tichá.

20. března – sobota

Probouzí mne prudká střelba. Chytnu pušku, ale ta jest blátem pokryta a nechce vůbec střílet. Slyším výkřiky: „Rusové jsou tu, Rusové.“ Vybíhám s puškou ze zákopu a vidím, že několik našich z pravého křídla utíká zpět. Přidružuji se k nim. Poručík nás zaráží a nařizuje proti Rusům řetěz. Jakmile některý z Rusů objeví se na kopečku, ozve se několikrát výstřel a člověk kácí se jako strom do bláta. Náš voják vyběhnuvší ještě ze zákopu, v nichž se opozdil, jest střelen jakýmsi naším ztřeštěncem do břicha, válí se po svahu a několikrát sténavým hlasem vyráží: „Utíkejte, Rusové, Rusové, R...“ a již skonává několik kroků od nás. Tvář zablácená, bílá jak papír, oči vyvalené, tělo křečovitě pokrčené. Zachvějí se nad nešťastníkem. Postupujeme na kopec, kde nás čeká asi 40 Rusů, odhodivších zbraně. Mají dětskou